

Seçkinci kültür / kitle kültürü

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Kültür Bakanlığı'nın etkinliklerini azaltması, yukardan aşağıya dayatılan bir kültür politikasından vazgeçerek, kültürel üretimin toplum tarafından gerçekleştirilmesini sağlayacak altyapıyı hazırlamakla yetinmesi belki zorunlu bir düzenlemedir, fakat bir sorunun yanıtını açıkta bırakmaktadır. Acaba böyle bir oluşumda kitle (mass) kültürü seçkinci (elit / isit) kültürü ezecek ve gene tek boyutlu, ötekileri dışlayan bir kültürel egemenlik mi kurulacaktır?

Eğer seçkinci kültürü her koşul altında topluma egemen kılmak gibi 'tehlikeli' bir yaklaşımdan uzak kalınarak bu soru yanıtlanacaksa öncelikle kitle kültürüyle seçkinci kültür arasındaki temel ayrımı tartışmak gerekir. Bilindiği üzere, seçkinci kültürün bir diğer adı 'yüksek kültür'dür. Kendiliğinden ortaya çıkması olanaksız bu kültür ancak eğitimle edinilir ve gelişir. Özünü itibarıyla ele alınır ve daha soyut bir tanımlamayla söylemek gerekirse 'klasik' kavramının etrafında kurulur. İnsanın binlerce yılda ürettiği ve özellikle de belli bir felsefi, toplumbilimsel, tarihsel okumayla çözümlenecek bir kültürün edinilmesini öngörür.

Öte yanda iki büyük kültür yatağı daha vardır. Bunların ilki halk kültürüdür. Halk kültürü daha çok 'antropolojik' ve özellikle de 'etnografik' bir gerçekliktir. Bir toplumun gelenek ve göreneğe dayalı yaşama ve davranış biçimlerini 'yansıtan', onun da bir parçası olan bir kültürdür. Bu kültürün de kendi içinde geleneğe dayalı bir eğitim süreci vardır ve usta - çırak ilişkisi içinde gelişir.

Kitle kültürü ise bütün bunlardan farklı, iki boyutu olan bir açılamdır: İlk aşamasını teknolojinin, kitle iletişim araçlarının, kitle üretiminin yarattığı 'nesnel' ortam meydana getirir. Bu düzlemlerin gerçeğiyle bütünleşerek, hatta bazen de bu düzlemlerin içinde üretilen bu kültür, çağdaş gelişmelerin bir bölümünü kapsar. O nedenle kitle kültürünün bu yanı onun seçkinci kültürle iç içe geçmesine olanak verir ve daha çok da 'pop kültürü' olarak tanımlanmasına yol açar.

Kitle kültürünün ikinci boyutunu ise lümpen kültürü oluşturur. Özellikle Türkiye'de görüldüğü üzere köyden kente geçen, iki sınıfsal, kültürel düzlem arasında bocalayan, içinde her kültürel üretim dilinden bir parça barındıran (eklektik) bir kültürdür. Her şeye karşın halk kültürüne daha yakındır ve pop kültürünün öğelerini de 'ucuz' yanlarıyla içinde barındırır.

Kültürel üretimin topluma bırakılması halinde acaba bu kültürlerden hangisi ağırlık kazanacaktır sorusu şimdi bu çerçevede yeniden ele alınmalıdır.

Bu bağlamda iki noktaya dikkat çekilebilir. İlki, kültürel üretimin topluma bırakılması tek anlamlı bir gelişme değildir. Bu yaklaşım, 'kültürel demokratikleşme'nin ana adımını oluşturur. Çünkü, kültürün topluma bırakılması teker teker sanatçıları ve onların verimlerini kapsamaz. Toplumun kültürel üretimini destekleyecek ve Kültür Bakanlığı'nı bu işleyle yeniden yapılandıracak olan yaklaşımda asıl vurgu 'örgütlülük' kavramındadır.

Eğer bir toplumda sanatsal alanı oluşturan farklı disiplinler ve sanatçıları kendi içlerinde örgütlenebiliyorlarsa, bu örgütlülük yoğun bir işlev kazanabiliyor, öteki kuruluşlarla arasında ciddi bir etkileşim doğurabiliyorsa anlamlıdır. Böyle bir süreçte disiplinlerin iç elemesi, o alanda bile belli tercihleri geriletecek, ötekileri öne çıkaracaktır.

İkincisi, kültürel üretimin topluma bırakılması devletin seçkinci kültürden vazgeçmesi anlamına gelmez; ama bu da eğitimle ilgili bir süreçtir. Bugünkü kültür yozlaşması sorununun altında yatan da budur. Devlet, eğitim anlayışında seçkincilikten vazgeçtiği, bu bağlamda felsefe, edebiyat, tarih gibi disiplinleri içeriklerinden boşalttığı, bir 'klasik terbiyesi' vermekten kaçındığı için bu noktaya gelinmiştir. Eğer o zemin pekiştirilirse bu, kültürel üretimi derinden etkileyecektir. Ne var ki böyle bir çaba Kültür Bakanlığı'nın değil, olsa olsa Milli Eğitim Bakanlığı'nın işlevindedir.

Bu, 'Kültür Bakanlığı'nın soyut anlamıyla da ilgili bir olgudur. Çünkü, bir kurum olarak o da orta sınıfla iç içedir, oradan da seçkinci bir tercihin doğması olanaksızdır. İkincisi, Türkiye, kültür politikası üretiminde toplumun seçkinlerinden uzak durmuştur. Oysa, kültürel üretimin topluma bırakılması onları da organik bir işleve kavuşturacaktır. Sonuç şudur: Türkiye'nin kültürel üretimini toplumla bütünleşmesi seçkinci kültürü büsbütün eritmenin değil, tersine ona belli bir tercih etkinliği kazandırmanın ve sivilleşmenin belki de tek yoludur!